

1. mynd. Blóm á Tré ársins í júlí með kærkominn gest. Mynd: HP

Tré ársins 2020: Gráreynir (*Sorbus hybrida*) í Skógum í Þorskafirði

Skógræktarfélag Íslands valdi gráreyni (*Sorbus hybrida*) í Skógum í Þorskafirði sem Tré ársins 2020. Þessum heiðri var fagnað með látlausri en hátíðlegri athöfn 29. ágúst sl. Í ávarpi sínu að því tilefni tengdi Jónatan Garðarsson, formaður félagsins, valið við þær sérstöku áskoranir sem þjóðin stendur nú frammi fyrir. Tréð væri merkilegt, hefði vaxið upp við erfið vaxtarskilyrði, stæði eitt og hefði sinn karakter. Þetta væri „reynir sem hefur bagnað en ekki brotnað“.

Þau hughrif sem tré vekja ráðast af samspili erfða, umhverfis og sögunnar. Gráreynir sker sig ekki endilega úr í skjólsælum trjágarði en vekur óskipta athygli vaxi hann við krefjandi aðstæður. Þetta tré hefur talað sterkt til margra sem komist hafa í snertingu við það í gegnum árin. Við laufgun að vori, í fullum blóma á sumardeg, í norðaustan vindstreng að hausti eða lauflaust að vetri; ávallt geislar það frá sér þokka, krafti, og seiglu.

2. mynd. Áður en tréð laufgast sést vel hvernig það hefur sveigst undan norðaustan vindinum og teygt sig til suðurs.
Mynd: HP

Mælingar sem Jón Ásgeir Jónsson frá Skógræktarfélagi Íslands og Björn Traustason frá Skógræktinni gerðu við athöfnina leiddu í ljós að tréð er nú 5,9 m á hæð, með þvermál í hnéhæð 26,5 cm en 17,3 cm í brjósthæð, en þar hefur tréð skipt sér í tvo stofna.

Andans maður og brautryðjandi í skógrækt

Það var hugsjónamaðurinn og brautryðjandinn Jochum M. Eggertsson (f. 1896 og d. 1966) sem plantaði gráreyninum upp úr 1950. Hann hafði komið sér upp litlu gerði sem hann lýsti 1953 sem „skógræktaruppeldisstöð“ á baksíðu ritverks sem hann seldi til fjáröflunar vegna ræktunarstarfsins.³ Enn má sjá móta fyrir útlínum gerðisins og stendur gráreynitréð í norðausturhorninu óvarið fyrir norðaustan vindum sem mótuðu öðru fremur vaxtarskilyrðin á þessum stað þegar Jochum hófst handa. Nú

á sjötugsaldri er það farið að njóta skjóls af öðrum trjám sem vaxið hafa upp í Skógum.

Mikilvægur áfangi hafði náðst í vegagerð fjórum árum áður en Jochum hófst handa þegar vegur um Þorskafjarðarheiði tengdi Ísafjarðardjúp við Þjóðvegakerfið. Sá vegur sem allir þeir sem leið áttu landleiðina til og frá Djúpinu fóru um lá um hlaðið hjá Jochum og vakti tilraunastarf hans því umtalsverða athygli samtímamanna.

Jochum hafði numið búfræði á Hvanneyri og síðar farið utan og leitað sér menntunar í Danmörku og komist þar í snertingu við annarskonar skógarumhverfi. Þar nam hann mjólkurfræði og náði valdi á krefjandi ostagerð, meðal annars *Roquefort* blámygluosti úr sauðamjólk.

Hann var í tengslum við fremstu fagmenn þess tíma í skógrækt og leitaði sér þekkingar hvar sem hana var að finna. Nægir þar að nefna frumkvöðla á borð við Hákon Bjarnason skógræktarstjóra, sem

3. mynd. Böðvar Jónsson, sem tók við viðurkenningunni fyrir hönd allra þeirra sem lagt hafa hönd á plóg, og Hafberg Þórisson í Lambhaga afhjúpa minningarskjöld. Mynd: HP

einnig hafði stundað nám í Danmörku, og fyrsta íslenska landslagsarkitektinn, Jón H. Björnsson, sem stofnaði gróðrarstöðina Alaska 1953.

Jochum plantaði fleiri trjátegundum sem of langt mál yrði að kynna hér til leiks. Þetta var tími tilraunastarfsemi með innflutning tegunda og þekkti Jochum vel til þeirra sem ruddu þá braut. Fjallapöll sem hann plantaði um 1960 eða fljótlega upp úr því er einkar tilkomumikil. Fræ hennar hafa spírað vel hjá gróðrarstöðvum á Akureyri og í Mosfellsdal og á hún því nú þegar nokkra afkomendur í Skógum.

Tímamót urðu 1959 þegar hann fékk styrk frá Skógrækt ríkisins til að friða meira land ofan við veginn. Þetta gerði honum kleift að girða af stórt svæði við uppeldisstöðina og hefjast þannig handa við eiginlega skógrækt og að verja leifar af birkiskóginum fyrir beit.

Áhrif Matthíasar

Jochum dáði föðurbróður sinn Matthías Jochumsson, sem fæddist í Skógum 1835, og var kominn á þritugsaldurinn þegar Matthías dó en þann 18. nóvember 2020 verður öld liðin frá andláti hans.

Skógabærinn stóð uppi á hjöllum utar í firðinum. Matthías var á tólfta ári þegar hann fór þaðan, fyrr en hann hefði sjálfur kosið. Ljóst er af ljóðum og skráðum hugleiðingum hans að hann var tengdur staðnum tilfinningaböndum.

Þegar hann sótti Skóga heim í síðasta sinn á 78. aldursári saknar hann „bjarkanna í bernskuskógunum“². Tilfinningar hans til skógarins birtast í þessari bæn:⁴

*Friði drottinn fjörðinn minn
fósturbyggð og þingstaðinn,
blessi lýð og landsins plóg,
og lífgi við minn gamla skóg.*

4. mynd. Tré ársins glæsilegt á útnefningardegi. Mynd: Ragnbildur Freysteinsdóttir

Byggt á byrjunarverki Jochums

Fyrir Jochum var skógrækt tilbeiðsla. Hann komst í snertingu við boðun Bahá'u'lláh og var meðal fyrstu bahá'ía hér á landi. Hjá honum vaknaði sú von að það samfélag hefði skilning á tilgangi ræktunarstarfsins og myndi taka við kyndlinum. Þess má geta að einn af virtustu frumkvöðlum í skógrækt á heimsvísu, Richard St. Barbe Baker,⁵ var einnig bahá'í trúar.

Jochum lést 1966, sextán árum eftir að hann hófst handa við skógrækt í Skógum. Í erfðaskrá ánaftaði hann bahá'í samfélaginu Skógajörðina og lýsti þeim vilja sínum að „*halðið verði áfram byrjunarverki mínu og ræktunarstarfsemi í Skógalandi*“.

Bahá'í samfélagið var veikburða á þessum tíma og ekki í stakk búið til að hefjast tafarlaust handa. Fyrsta Landsþing bahá'ía á Íslandi var haldið 1972 þar sem kosið var til andlegs þjóðarráðs í fyrsta sinn, eins og gert hefur verið ár hvert síðan.

Sú merka kona Sesselía Helgadóttir,¹ sem síðast bjó í Skógum, var þá enn á lífi og var henni gefið það svigrúm sem hún taldi sig þurfa áður en gengið yrði frá afsali. Það er svo 1981 sem bahá'í samfélagið hefst handa við umhirðu þess skógar sem fyrir var og við frekari skógrækt. Í fyrstu var unnið út frá skóginum sem Jochum hafði lagt grunn að en svo færðist áherslan sunnar í landið.

Það markaði þáttaskil þegar samstarf við Skjólskóga komst á 2005. Þá kom Arnlín Óladóttir skógfræðingur að faglegru umsjón með ræktunarstarfinu og hefur samstarfið við hana verið gjöfult og farsælt. Hún vann einnig fyrstu kerfisbundnu úttektirnar á eldri skóginum.

Sunnan við gamla bæjarstæðið hafa verið friðaðir 86 ha innan skógræktar-girðingar. Á síðasta ári var gengið frá samningi við Skógræktina til 40 ára sem byggir á eldri samningi frá 2005 við Skjólskóga.

Samfélagið hefur einnig gengið til samstarfs við Landgræðsluna undir merkjum *Bændur græða landið* sem stutt hefur við áburðargjöf og sáningu í lítt gróid land.

Framtíðarsýn

Trú- og lífskoðunarfélög koma með nýja vídd inn í skógrækt þar sem þau nálgast viðfangsefnið á andlegum forsendum og hafa tök á að tengja hana við mannrækt á breiðum grunni.

Nú er unnið að því að leggja mat á þann árangur sem þegar hefur náðst og marka áherslur til framtíðar. Leitast verður við að opna skóginn og auðvelda göngu um hann svo hann mæti betur aukinni þörf fyrir kyrrð til íhugunar og snertingar við náttúruna í hraða nútímans. Leitast verður við að hlúa að öllum vistgerðum á svæðinu og hámarka þannig líffræðilegan fjölbreytileika.

Auðvelda þarf aðgengi að gamla skóginum og tengja hann betur við

þjóðveginn og minnisvarðann um Kollabúðafundina sem haldnir voru á árunum 1849-1868 með vitund og vilja Jóns Sigurðssonar.

Samfélagið vill einnig gera sitt besta til að halda á lofti sögu Skóga og tengingunni við Matthías og leitar nú samstarfs við sveitarfélagið og aðra aðila sem halda vilja margbrotinni arfleifð hans á lofti. Tengja þarf bæjarstæðið betur við minnisvarðann um Matthías sem stendur niður við þjóðveginn með göngustíg og upplýsingaskiltum.

Heimildir

- 1 Finnbogi Hermannsson. 2011. Vestfirskar konur í bliðu og stríðu, 2. bók. Vestfirska forlagið. Bls. 89-98.
- 2 Játvarður Jökull Júlíusson. 1986. Í minningu þjóðskáldsins frá Skógum. Breiðfirðingur, 44 (1): 51-58.
- 3 Jochum M. Eggertsson (Skuggi). 1953. Gaddavirsátið og átjándi sjúkdómurinn : Mikil og sönn lygasaga í smásöguformi: Gerist á Íslandi. Skógrækt skógarfrænda, baksíða.
- 4 Matthías Jochumsson. 1959. Sögukaflar af sjálfum mér. Ísafoldarprentsmiðja. 373 bls.
- 5 Paul Hanley. 2019. Brautryðjanda minnst. Skógræktarritið, 2019 (1): 28-32.

Höfundur: HALLDÓR ÞORGEIRSSON

Muck Truck 4x4
Fjölnota léttitæki
Hjólbörur

Keyra 1/4 tonn upp tröppur

Gardyrkja ehf
www.gardyrkjan.is
Lyngbarð 2, 220 Hfj.
Sími: 564 - 1860

**Garðplöntustöð
með sérhæfingu
í ræktun skógarplantna**

**Gerum ræktunarsamninga
við einstaklinga, félagasamtök
og fyrirtæki**

Akureyri, sími 462 2400
solskogar@simnet.is
www.solskogar.is
f <http://facebook.com/solskogar>

SÓLSKÓGAR ehf.